

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 június Tanulmány

Sárközy Tamás: A sport mint nemzetstratégiai ágazat

I. A sport kormányzati kiemelésének indoklásáról

1. Legutóbb 2009 őszén írtam e folyóiratban a sportról (*Mozgó Világ, 2009/9.*). Akkor a magyar kormányzati tevékenységben a sport csak egy volt a szakpolitika-szakközigazgatás számos ága közül, különösebb kormányzati figyelmet nem kapott.

Azóta viszont *gyökeres változás* következett be. A sportot a 2010-es választásokon kétharmados győzelmet szerzett Fidesz-KDNP pártszövetség *stratégiai ágazattá* nyilvánította a kormányprogramjában, az állami támogatások rendszerében is *prioritást* élvez (TAO-rendszer, kiemelt sportágak). Ezért indokolt, hogy áttekintsük a magyar sport megváltozott helyzetét, különös tekintettel a szinte teljesen módosult sportirányításra és sportfinanszírozásra.

2. A sport állami irányítását – leegyszerűsítve – *két tényező* egymásra hatása határozza meg: egyfelől a *kormányzati irányítás általános jellemzői*, másfelől a *sport immanens sajátosságai*, amely utóbbiak részben az adott ország sportjának nemzeti tradícióiból és fejlettségi állapotából, részben a sport fejlődésének nemzetközi tendenciáiból, mintegy ezek eredőjeként alakulnak ki.

A jelenlegi magyar kormányzati irányítás sajátosságai (ugyancsak leegyszerűsítve):

- a) erős nemzeti hangsúly, nemzeti elkötelezettség (ún. nacionalizmus);
- b) elsődlegesen politikai kormányzás (a technokrácia háttérbe szorítása);
- c) a PR kiemelt szerepe a kormányzásban (populista, ún. média-marketing kormányzás);
- d) de facto prezidenciális kormányzás (ún. vezérdemokrácia);
- e) a népszuverenitásra hivatkozva az Országgyűlést kiemelő, az államhatalmi ágak egyensúlyát háttérbe szorító alkotmányfelfogás;
- f) erősen centralizált közigazgatás működtetése, a területi-települési önkormányzás viszonylagos visszaszorítása mellett;
- g) az állami beavatkozás rendszeres erősítése a gazdasági és a nonprofit civil szférában;
- h) érdekegyeztetést háttérbe szorító, konfliktust kedvelő, nem szokványos módszerekkel

operáló, „határozott” stílusú kormányzás;

i) mindenáron változtatásra törekvő pragmatikus kormányzás múltba forduló ideológiával párosulva.

A kormányzás általános jellemzőiből eléggé okszerűen következik a *sport stratégiai ágazattá nyilvánítása* és a korábbiakhoz képest nagyságrendekkel megnövelt kormányzati finanszírozása. A sport versengésre és győzelemre orientált, tömegérdeklődést vált ki, politikai célokra felhasználható, növeli a nemzeti imázst. Lehet, hogy kevés néző van magyar bajnoki labdarúgó-mérkőzéseken, de a tegnapi meccsről beszél a taxis, a fodrász, a virágos, a pincér. Egy másodosztályú focimeccset többen néznek a tévén, mint bármely rangos kulturális eseményt. A sport kiemelkedő politikai-kormányzati szerepe tehát nem csak egyszerűen Orbán Viktor és társai sportszeretetéből adódik, hanem a kormányzat általános ideológiai felfogásából.

A sport kiemelt kormányzati finanszírozását, stratégiai ágazattá nyilvánítását – miközben súlyos gazdasági problémák vannak, jelentős forráskivonás történik az egészségügyből, oktatásból stb. – sokan vitatják, főleg „felső” értelmiségi körökből (l. pl. Szilágyi Ákos briliáns írását a „sportállamról”, *Népszabadság*, 2011. június 30.). A „sportállamiság” néhány túlzó, nagyképű vonását jogosan lehet kifigurázni, de azért nézzük a kérdést *objektíven*. A sport részesedése az összköltségvetésből 2011-ig évente mintegy 25 milliárd forint, a költségvetés mintegy 0,2 százaléka volt, holott ez a fejlett nyugati államokban 1 százalék körül mozog. 2011-ben és 2012-ben a kormány több módszerrel ténylegesen megháromszorozta a sportköltségvetést, de az a TAO-val együtt még mindig nem éri el a költségvetés 1 százalékát. Hosszú éveken át a sport az állami finanszírozás szempontjából elhanyagolt terület volt, most tehát bizonyos mértékben kárpótlás történik. Aligha vitatható az sem, hogy a kormánynak joga van egy adott kormányzati periódusra nézve *prioritásokat* megállapítani, ez történt például 2002-ben az informatikával, amelyre még külön minisztériumot is létrehozta. A sportot továbbá nem lehet önmagában nézni, népegészségügyi hatása van, ifjúságpolitikai tényező, a testkultúra is az általános kultúra része. A sportberuházások növelik a nemzeti vagyont, munkahelyeket teremtenek, a sportturizmusból jelentős bevétel származik stb. A sport kormányzati kiemelése tehát szerintem – még a jelenlegi gazdasági helyzetben is – védhető, de csak az alábbi felismerések mellett:

a) az ilyen kiemelés csak *ideiglenes* lehet, maximum két kormányzati periódusra szólhat (a sportvilág ne vegye véglegesnek, pedig erre hajlamos). A megnövekedett ideiglenes állami finanszírozás pedig támassza alá a háztartások, illetve az üzleti szféra nagyobb szerepét a sportban, amely hosszabb távon kiválthatja az állami finanszírozás egy részét;

b) az állami támogatás nem lehet – egyes részleteiben sem – túlzó mértékű (ilyen jelenségek pedig sajnos szép számmal akadtak, pl. az olimpiai jutalmazásnál vagy a TAO mértékénél);

c) *nem lehet pazarló*, nem járhat az adminisztratív működési költségek, illetve a személyi jövedelmek mértéktelen növekedésével (számos erre utaló jel van);

d) az állam nem támogathat presztízsbetűzéseket, nem gazdagíthat aránytalanul tanácsadókat, közvetítőket (holdudvart), nem szolgálhat pártpolitikai presztízscélokat.

Arra kell törekedni, hogy a megnövekedett finanszírozást ne kísérje a közvéleményben a korrupció, illetve a pénzmosás meglehetősen megalapozott gyanúja. Ezért – főleg a TAO-pénzeknél – fokozni kell az állami, illetve társadalmi ellenőrzést, erős *monitoring rendszert* kell kiépíteni és a visszaéléseket kellően szankcionálni kell.

A bírálók vegyék azt is figyelembe, hogy Magyarországon a sportágazat becsült súlya a gazdaságban a jelenlegi megnövelt finanszírozás mellett is mélyen alatta van az európai átlagnak. A sport fejletlen ágazat nálunk, a GDP-ből való részesedése igen csekély. Annak ellenére, hogy a sportközgazdászok (így Dénes Ferenc) helyesen kimutatják, hogy az üzlet és a háztartások hiányos részvétele „nyomja le” a sport gazdasági helyzetét, az adott helyzetben a fejlődés *egyelőre sajnos tényleg csak az állam fokozott részvételével oldható meg*. A végső cél, hogy a látványsportokat alapvetően az *üzleti világ*, a szabadidősportot a *lakosság* (háztartások) finanszírozzák, és a központi állami finanszírozás kiegészítő-kiegészítő-korrigáló jellegű legyen. Ez azonban csak fokozatosan valósítható meg. A jelenlegi világgazdasági bizonytalanságban, a befektetések, a beruházások csökkenésekor, a leggazdagabb ágazatokat sújtó különadók rendszerében az üzleti szféra részesedése egyelőre nehezen növelhető, a lakosság jelentős része pedig elszegényedett/elszegényedik, nem tud sportra költeni. A sport önfinanszírozási képessége is – részben persze a sportvezetés hibájából is – alacsony. *Nincs más lehetőség, csak a fokozott állami támogatás*, ha fel akarunk zárkózni a sport terén Nyugat-Európához (ezen persze a lakosság szabadidősportját is érteni kell, nemcsak az élsportot).

Az elmúlt húsz év kormányzásában a sportot túlzottan az önszabályozó civil tevékenység autonómiájára, illetve a piacra bízta, ami elméletileg és általában persze helyes, de gyakorlatilag alig működött. A magyar kis- és középvállalkozások tőkeszegények, zömmel a fennmaradásért küzdenek. Hasonló a helyzet a lakossággal is. Akinek van pénze, az zömmel inkább fogyaszt, mint sportot szponzorál. A nagyvállalati szektorban döntő szerepet kapott multinacionális vállalatok viszont zömmel csak a nagy nemzetközi sporteseményeket támogatják. Ezért szerintem a sport gazdasági-társadalmi prioritásként való kezelése, az állami finanszírozás erősítése kormányzati részről 2010 óta *helyes törekvés*. Azt azonban nem árt tudatosítani, hogy

a) az állami támogatás nem jelentheti a sportszervezetek állami eltartását, és ez az állami beavatkozás nem hozhatja vissza a szocialista állami-politikai sport módszereit, nem szoríthatja ki a sport önszerveződését. Mindenki vegye észre: polgári társadalom sportjáról van szó, ahol csak korlátozottan érvényesülhet az „aki fizet, az rendeli a zenét” elv;

b) az állami finanszírozás csak *ideiglenesen* pótolhatja a háztartások és az üzleti élet erőteljesebb részvételét a sportfinanszírozásban. A közpénzből való finanszírozásának ezért ösztönöznie kell a vállalkozások, illetve a lakosság sportba való fokozottabb „beszállását” annak érdekében, hogy az állami finanszírozást fokozatosan csökkenthessük. Emellett *koncentrált* állami beavatkozásra van szükség, a támogatás szétaprózása helytelen, pedig az állami sportvezetés erre – az ún. „jó fiú” effektus – igen hajlamos (mindenki kap, de morzsákat).

II. A magyar sport általános jellemzői és a szükséges változtatások

1. A magyar sport jelenlegi helyzetében szerintem csak részlegesen felel meg az alapvető nemzetközi sporttendenciáknak. Megállapítható, hogy

a) a hagyományos nyári olimpiai sportágak, illetve a labdarúgás túlzott szerepet kap;

b) még mindig nagyon erősek a szocializmus négy évtizedéből visszamaradt maradványok (pl. ál-amatőrizmus);

c) a gazdaságilag szükséges privatizáció káros mellékhatásaként az állami vállalati-szövetkezeti sportlétesítmények, illetve sporttámogatás az 1990-es években nagymértékben csökkent;

d) az 1980-as évektől az utánpótlás-nevelés elhanyagolása volt jellemző a pillanatnyi eredményesség fenntartása érdekében, aminek káros hatásai 2000 után jelentkeztek;

e) a szürkegazdaság kiemelkedő szerepet játszik a sportban, a sport kriminalitásba való átcsúszásának egyes jelei is tapasztalhatók (l. pl. Magyarország jelentős szerepét a fogadási csalásokban. E téren is erős a tradíciók szerepe – élsportolói csempészet stb.).

A magyar kormányzati sportpolitika még mindig *túlzottan a tradíciókra épül* – az utóbbi 10-15 évben az élsport állami támogatásának több mint kétharmada jutott hat tradicionális eredménydús sportágunkra (vívás, öttusa, birkózás, úszás, vízilabda, kajak-kenu). Vagy a labdarúgás túlértékelését jelzi, hogy a nemzet sportolói között – az ún. Aranycsapat jóvoltából – négy labdarúgó volt (van) eddig, és egyetlenegy kajak-kenus sincs, pedig már vagy ötven éve a kajak-kenu a legerősebb olimpiai sportágunk. *Az élsport állami támogatása még mindig nem célorientált, hanem bázisalapú, továbbá szervezetcentrikus, azaz kevésbé veszi figyelembe a sportban az utolsó ötven évben végbement jelentős változásokat.*

2. A sport a görögöknél, Rómában, de akár a XX. század eleji olimpiákon is még amatőr élversenysport volt. Ma már nagyon nem az.

Mindenekelőtt megjelent és a fejlett országokban általánossá vált a *szabadidősport* mint az életminőség egyik tényezője, az emberek testkultúrája. A sportot azonban nálunk sokan még mindig viszonylag kevesek hobbijának tekintik, a testmozgás alig épül be a lakosság szabadidő-kihasználásába (de persze az is igaz, hogy még mindig kevés – főleg az olcsó – sportkínálat). A szabadidősport egy része versenysport, más része nem. Egy része hagyományos sportágak keretében folyik, más része nem – tehát nem lehet a sportról többé csak a megszokott sportágakon belül gondolkodni. A szabadidősport nem kötődik az ifjúsághoz, átfogja a teljes életet. Egyik része gyermek-, diák-, főiskolai sport, másik része felnőtt napi tömegsport, továbbá szeniorsport, prevenciós sport, rekreációs sport. A szabadidősportokhoz sajátos rétegsportok is tartoznak, akár foglalkozási jelleggel is (l. pl. az ügyvédek, az orvosok sportversenyeit).

A tényleges lakossági sportaktivitás Magyarországon az elmúlt évtizedekben sajnálatos módon igen alacsony volt, és eddig állandósultan csökkent (a felnőtt lakosság 7-9 százaléka sportol csak rendszeresen a nyugat-európai 30-40 százalékkal szemben). Különösen *rossz az arány a 6-18 év közöttiekénél (kb. 6 százalék)*. A sport állami támogatásából jelenleg mintegy 70 százalék jut a minőségi versenysportra és csak 30 a tág értelemben vett szabadidősportra. Ez Nyugat-Európában éppen fordítva van. *Ezért alapvető kormányzati célnak kellene lennie az 50-50 százalékos arány fokozatos elérésének tíz-tizenöt év alatt.* Néhány pozitív kezdeményezéstől eltekintve ma ilyen törekvést nem látok, sőt... Pedig a szabadidősport a népegészségügy alapvető tényezője. A költségvetésben ezért a sport állami támogatása keretében *évente legalább 2 százalékkal növelni* kellene a szabadidősport támogatását az olimpiai élsport terhére. A londoni olimpiai sportsikerek után azonban erre egyelőre még kevesebb a hajlandóság, mint korábban. (Monspart Sarolta a MOB alelnökeként sem képes a helyzeten változtatni.)

Alapvető állami feladat lenne a lakossági szabadidősport feltételeinek fokozatos megteremtése – ennek jórészt önkormányzati keretek között kell történnie. Erre már sok jó példa is van – lásd Szalay Ferenc kiváló találmányát, a szolnoki sportmodell. Az állami sporttámogatás évente

növekvő részét kellene olyan önkormányzati célfeladatok támogatására fordítani, amelyek ténylegesen hozzásegítik a lakosságot a szabadidősporthoz (sportpályák ingyenes használata, sportinstruktorok beállítása stb.).

A kormányzat nagyon helyesen – 10-15 éves meddő huzavona után – 2012-ben részlegesen bevezette a *mindennapos testnevelést* a közoktatásban. No de ne áltassuk magunkat: ez jelenleg csak három osztályt érint (1., 5., 9.) és az ország iskolái legalább felében nincsenek meg hozzá sem a személyi, sem a tárgyi-létesítményi feltételek. Egyelőre inkább három osztályban történő mindennapos testmozgásról beszélhetünk és azt is sajnos állandósultan ki kell erőszakolni. (Észlelhető a mentális ellenállás az iskolákban, mégpedig nemcsak az infrastruktúra hiánya esetén.) Ezért 2020-ig – sporton belüli költségvetési átcsoportosítással – legalább e három osztálynál biztosítani kell a tényleges feltételeket, és ahol erre megvannak a tárgyi alapok (pl. egyes nagyvárosi iskolákban), 2016-tól ki kell terjeszteni a 2., 6. és 10. osztályra is (300-400 iskolában nincs tornaterem, jelentős hiány van tanuszodákban);

– a szabadidősport állami költségvetési keretén belül létre kellene hozni egy *pénzalapot*, amelyből a *tornaórán kívüli iskolai sportfoglalkozások* rendszeresítését lehetne támogatni (pl. pályázati úton ösztöndíjat adni az ilyen munkát végző testnevelőknek);

– külön kormányzati program kellene a cigánygyerekek sport útján való „kiemelkedésének” támogatására;

– az állami fenntartású *egyetemeken-főiskolákon* kötelezően a költségvetés legalább 1 százalékát a hallgatók sportolásának támogatására kelljen fordítani – ez a normatív szabályozás az egyetemi autonómia olyan szükségszerű törvényi korlátozása, amelyhez hasonlót az új felsőoktatási törvény egyébként számos helyen ismer. Ugyanakkor ez a szabályozás hosszú távon egyetemi érdek is (l. az amerikai egyetemek sportösztöndíj-rendszerét). A nagy állami egyetemek „sportszeretete” pedig magával húzza a főiskolákat, a magán felsőoktatási intézményeket is.

3. Az élsport (a felső része különösen) ma már olyan teljesítményt kíván, amely főszabályként amatőr alapon, mintegy hobbiként nem elérhető. A *minőségi sport – a teljesítmény-robbanás következtében – ma már élethivatás*, karriert biztosító, jelentős jövedelmet teremtő tevékenység, amely túlnyúlik az adott *élsportoló aktív korszakán*. Önbecsapás és a szocializmus államotörizmusnak folytatása, hogy mondjuk X. Y olimpiai bajnok kajakozó, vagy úszó formálisan amatőr. Az *élsportoló hivatásszerűen sportol*, dolgozik, ezért alapvető jövedelmi forrásának a *munkabérek* kell lennie. Ezért is helytelen, hogy a sporttörvény 2011-es módosításába visszacsempészték, hogy hivatásos sportoló megbízási jogviszony alapján is sportolhat – ez a rendelkezés súlyos károkat fog okozni a látvány-csapatsportokban, a visszaélések melegágya lehet.

A professzionális élsport – többek között a média, főleg a televízió jóvoltából – a szórakoztatóipar egyik alapvető ágazatává vált. A kiindulópont az Egyesült Államok volt, ahol ráadásul a szerencsejáték-ipar, a szexipar, a revü, a varieté, a filmipar a sportiparral egységet képez, az utóbbi évtizedekben pedig erős „amerikanizálódás” indult meg Európában is. Kialakulnak a televíziós látványsportágak, az internet tovább növeli a sportból való jövedelemszerzési lehetőségeket. A sportbevételek többsége a látványsportágakban a televízióktól származik, emellett kialakul a sport-csecsebecse menedzsmentje, a sport merchandising (mezek, sapkák, sálak stb.). A hagyományos sportklubok mellett kialakulnak a sportvállalkozások, az élsportba befektetnek, a legerősebb sportvállalkozások a tőzsdére mennek. Csillagászati sportjövedelmek keletkeznek, de természetsszerűen óriási bukások, csődök is tapasztalhatók. Rendszeressé válnak a gigantomania jegyében megrendezett nagy

nemzetközi sportrendezvények, amelyek rendezői jogáért tisztességtelen eszközökkel is fűszerezett verseny alakul ki. Ebben a kisebb országok, mint Magyarország egyre kevésbé versenyképesek. Kialakult a tömeges sportturizmus, a sportfogadások szervezése és lebonyolítása is óriási üzlet.

Mindez kihat az élsport finanszírozására is. A professzionista élsport – főleg a látványsportokban – *jövedelemszerzésre irányuló üzleti vállalkozás*, ezért alapvetően az üzleti szférának, illetve a sportágazatnak *magának*, mint a szórakoztatóipar részének kellene finanszíroznia. (Ez nálunk nagyon nincs így.) Állami közfeladat e körben a piacgazdaságban elvileg nem lehet a sportszervezeti működés finanszírozása, hanem

a) néhány (de csak néhány!) nemzeti sportlétesítmény létrehozása;

b) nagy nemzetközi sportesemények megrendezésének állami támogatása (ún. kormánygarancia);

c) néhány (de csak néhány!), olimpiai szereplésünk szempontjából kiemelkedően fontos nem látványsportág költségvetési támogatása.

A sport tehát *elüzletiesedett*, és ez nemcsak az élsportra igaz. A szabadidősporthoz sportlétesítmény, terület, sporteszköz, sportruházat kell, ezeket sporton kívül másra is lehet használni (kerékpárral menni dolgozni, sportcipőben tanulni az iskolában stb.). A megnövekedett szabadidőben a sportesemény szórakozási, szabadidő-eltöltési forma is. A közönségigény kielégítésére igen költséges beruházásokkal, csúcstechnológiával, óriási multifunkcionális sportlétesítmények jönnek létre – „arénák” létesítése a divat. És ehhez jön az információs forradalom, a televíziós képzőn, az internet, a mobiltelefon. Kialakultak a látványsportágak, elsősorban a tömeges és rendszeres eseményekkel szolgáló *csapat-látványsportok*. (A tenisz vagy a bokszt is látványsportág, de nincs szinte mindennap közvetíthető sporteseménye.) A sport a médiaprogramok egyik meghatározó összetevője – tömegszórakoztatás óriási közvetítési díjakkal. A kimagasló sporteseményeket a sportcsatornákon ismételni lehet (l. a retró mostani látványos sikerét), felturbózott magazinműsorokba összevágni, izgalmas sportösszefoglalókat készíteni. A látványsportágak sportszövetségei bevételeinek többsége az ún. immateriális javak, így a közvetítési jog értékesítéséből származik (nálunk még nem). Az élsportolók jó része celeb lesz, és a média-marketing politizálás kialakulása folytán megindul a politikusok offenzívája is (főleg a látványsportágakban) a sportszövetségek-meghatározó sportegyesületek vezető posztjainak betöltéséért (pl. Kubatov Gábor a Ferencváros, Deutsch Tamás az MTK elnöke), amit a sport általában szívesen fogad, hiszen a politikus pénzt, szponzort, kapcsolatot hoz. Természetesen egyre több nagyvállalati vezető is sportszövetségek-sportegyesületek élére kerül (l. Csányi Sándor szerepvállalását az MLSZ élén).

4. A változást növeli, hogy *sportágrobbanás is tapasztalható*. Hihetetlen mértékben növekednek a sportágak – a technikai sportok a sportrepüléstől a motorcsónaksportig, a népi küzdősportok a szumótól a ketrecharcig, az extrém, illetve kalandsportok a hegymászástól a sziklaugrástól, a kocsmasportok (darts, bowling, szkander), a strandsportok (röplabda, kézilabda) stb. Kiterjednek a sakk mellett a szellemi sportok is, a bridztől a pókerig. A *sérülésspecifikus*, ún. fogyatékos sport is létrehoz új sportágakat (pl. csörgőlabda), a szépségipar is (a torna soft változatai, fitness). Emellett a hagyományos sportágak is jelentős mértékben belülről differenciálódnak – férfi-, női futball, kispályás labdarúgás, illetve futsal, lánstenisz, strandfutball, kerékpáros futball, újabban már golf-futball is van. A sportágbővülés a sport és a nem sport közti határok elmosódásával jár – az AGFIS (Sportszövetségek

Nemzetközi Szövetsége) szerint a horgászat sport, a vadászat nem, mert a vad elpusztul. (A hal sértetlen marad?) Az artista nem sportoló, mert alkalmazott, pénzért sportol, a profi tornász viszont igen. A lóverseny nem sport, mert fogadnak rá, vajon nincs tipp-mix a látvány-csapatsportágakban? Számos e téren a szubjektív döntés, a nemzetközi sportszövetségek, illetve a Nemzetközi Olimpiai Bizottság manipulál, hiszen az olimpiai műsor nem bővíthető korlátlanul (szerintem Athén volt az utolsó kis országban rendezett nyári olimpia, hiszen egyszerűen hely sincs erre, mint mondjuk Sydneyben, Pekingben, vagy Rióban).

Ebből következik szerintem, hogy nálunk is fel kell hagyni azzal a gyakorlattal, hogy az *állam mintegy alanyi jogon* minden sportszövetség működéséhez támogatást ad. Az állami sportirányítás határozza meg azon olimpiai és nem olimpiai sportszövetségek körét, amelyek automatikusan vagy kiemelt, vagy átlagos működési támogatást kapnak, de sok sportszövetség maradjon ki e körből. Bármilyen más sportszövetség is részesülhet persze állami támogatásban – de csak pályázati alapon, konkrét sportprogram alapján (ún. projektfinanszírozás).

Tudomásul kell venni végre az állami sportpolitikában is, hogy a *nem olimpiai sportágak jelentősége egyre nő*, bizonyos mértékben szintén az „amerikanizálódás” jegyében (pl. a küzdősportok, az autó- és motorversenyek, az amerikai futball a rögbi mellett, baseball). Nálunk az élsport támogatásában a tradíciók folytán *irreális a különbség* az olimpiai és nem olimpiai sportágak között az előbbiek javára. Ezért 2020-ig évente 1-2 százalékkal növelni kellene a nem olimpiai sportágak támogatását az olimpiai sportágak rovására. Kevés ugyanis a nem olimpiai sportágak rendelkezésére álló sportlétesítmény, nincs kellő szakemberképzés stb. – ezt pótolni kell.

A *televíziós megjelenés* számos sportágban létszükséglet, hiszen jórészt ettől függ a *szponzoráció*. Ezért sokszor a televízió szabja meg a sportágak játékszabályainak alakulását is (l. az asztalitenisz vagy a röplabda játékszabályainak átszabását, vagy az egynapos öttusát), Pekingben reggel voltak az úszódöntők az amerikai tévénezők miatt stb. A nemzetközi csúcsversenyek közvetítése egyben növeli – néha irreálisan is – a követelményeket a hazai versenyekkel szemben (pl. az angol Premier League színvonalához hasonlítják a mi labdarúgó bajnokságunkat, az NHL-hez a MOL Liga jégkorongbajnokságot). A kapitalizmus szükségképpen létrehozza a „gazdagok” sajátos sportágait is (a teniszen és a vitorlázáson túl itt a golf, a lovaspóló stb.). Ezeket nem szabadna lenézni, de finanszírozásuk végképp saját zsebből, illetve üzleti szférából történjen, állami hozzájárulás nélkül.

5. Megváltozik a személyi sport *infrastruktúrája* is. Hatalmas a bővülés, rengetegen élnek a sportból – felduzzad az edzői, a sportorvosi, a sportmasszőri stáb. A játékvezetés az élsportban foglalkozássá válik – változatlanul kétszer tizenegyen fociznak, de a bírók száma megduplázódott (6 bíró). Hasonló a helyzet a jégkorongban: kétszer hat játékos a jégen és ehhez hat bíró (két vezetőbíró, két vonalbíró, két gólbíró) + a versenybizottság (6-8 fő). Új elbírálási *módszerek* tömege lép be a sportba, amelynek technikai fejlesztő hatása van (sípóló teniszvonalak, gyógyszeripari fejlesztések stb.). A sportfelszerelések-sportruházat állandósult modernizálása következik be a teljesítményfokozás érdekében (más rúddal ugrottak húsz éve, és mással most, más az úszóruha és a futócipő súlya akkor és most stb.). A sport ilyen értelemben is iparaggá válik, az *innováció*, illetve a *technológiai fejlesztés* egyik terepe.

A *sportvezetés is foglalkozás lett*, bár ezt sokan nálunk még nem veszik észre. Kialakul a sportmenedzsment, számos alvariációval, pl. sportlétesítmény-, sportesemény-menedzsment (de ez is komplexen, hiszen multifunkcionális sportlétesítmények jönnek létre). Bomlik a hagyományos sportszövetségi-sportegyesületi vezetési rend (a hagyományos modell:

társadalmi elnök [elnökség] + munkaviszonyban álló főtitkár). Megjelennek a sportigazgatók, sportmarketing és kommunikációs részlegek stb. Nem egyetlen rádió- vagy televízióriporter közvetít, mint régen (Szepesi György vagy Vitray Tamás egyedül), hanem szakkomentátorok hada. Edző sporttárs (bocsánat: mester) az örület szélén álló színházi produkciót mutat be a futballpályán a neki elkülönített „ketrecben”, ahelyett, hogy békésen rágózna a kispadon. A pompomlányokat sokszor gyakrabban látni, mint a sportolókat, a szünetben a nézőket fotózzák, akiknek vezényszóra csókolózniuk kell stb.

A kormányzatnak támogatnia kellene a sportszövetségi-sportegyesületi vezetésben a pozitív tendenciákat és fel kell lépnie a negatív tendenciákkal szemben. Pozitív tendencia pl., hogy a szabadidősport, illetve a fogyatékkal élők sportja egyre jobban bekötődik a hagyományos sportszövetségekbe, illetve a nagy sportegyesületekbe, kopik továbbá az éles elválasztás az elitnek nevezett élsport és a tömegsport között. De számos negatívum is van: nem csökkennek, hanem nőnek az apparátusok, a működési költségek, a meg nem érdemelt jövedelmek. Pedig – az ún. társadalmi munkásoknál (pl. elnökségi tagoknál, nem a hivatásos sportszakemberekről beszélek) – a sportért kellene dolgozni és nem a sportból élni.

Változatlanul alapelv legyen, hogy az állami támogatás *főszabályként a sportági szövetségeken* keresztül jusson el az egyesületekig, sportvállalkozást pedig központi állami pénzből támogatni – az EU versenypolitikája! – tilos. (Az önkormányzati támogatás is felső határhoz kötött – sajnos még a nagymértékben eladósodott önkormányzataink is kijátsszák ezt a szabályt.) Sportszövetségeink vezetése többségében változatlanul gyenge (l. pl. az asztalitenisz-szövetség botrányait), sok a szocializmusból örökölt rossz tradíció, és ennek ellentételeként jelentősek a vadkapitalista tendenciák is. Az elvileg semmiképpen sem helyeselhető, hogy a MOB a sikeres olimpiai szereplés érdekében London előtt gyakorlatilag átvette a sportszövetségektől az éremesélyes sportolók közvetlen menedzselését. Most bejött, a siker alapvető tényezője volt, de ebből hosszú távon nem szabadna rendszert csinálni, tudniillik ez a *kényszerintézkedés* is jelzi a szövetségek vezetésének gyengeségét. Ezen mielőbb változtatni kellene.

Sportegyesületeinkben még mindig gyenge a gazdasági munka, erős az *eladósodottság*, sok a *likvidációs probléma*, egyik napról a másikra való élés. Főleg a kisebb sportegyesületek a szürkegazdaság különböző csatornáit kihasználva élnek, és várják (feltehetően sikeresen) az 1990 után már ötödik adósságelengedést. A köztartozásaikat magánadóssággá transzformálják, hiszen köztartozás mellett nem tudnának a bajnokságokban indulni, de így összadósság-állományuk csak nő, csak nő.

6. A sportegészségügy a sportnak és az egészségügynek egyaránt szerves része. Az országos sportegészségügyi hálózat helyreállítását ezért az „általános” egészségügyben is fontosnak kellene tekinteni, de természetesen a megnövekedett sporttámogatásból is jutnia kell erre. A mozgásszegény életmód betegségkeltő, a hálózat hiánya növeli a sportbalesetek esélyét is. (A sportorvosi igazolás kiadása ma általában formális, sokszor nincs valóságos szűrés.)

A *fogyatékkal élők tömegsportja* részben egészségügyi, részben szociális és részben esélyegyenlőségi kérdés. A sportlétesítmények akadálymentesítését ezért legalább olyan fontosnak kell tekinteni, mint a fogyatékkal élő élversenyzők jutalmazását. A „fogyatékosport” vezetésében nyilvánvalóan nem fogyatékosok is részt vehetnek, de azért tartózkodni kellene olyan kicsit komikus túlzásoktól, hogy Deutsch Tamás képviseli alelnökként a fogyatékosokat a MOB-ban, a mozgássérültek és vakok szövetségének elnöke pedig Növényi Norbert.

Támogatni kell az *egyetemi-főiskolai sportcentrumok létrejöttét* (jó példák: Múgyetem, Nyíregyháza, Miskolc), de a hagyományos sportágak mellett nagyobb sportági választékot kell

nyújtani a hallgatóknak az „új” sportágakból (pl. fallabda) is. Az egyetemi-főiskolai sport alapvetően a felsőoktatási intézmény hallgatóinak a sportja, és *nem azonosítható az egyetemi sportegyesületekkel*, amelyekben zömmel külsők sportolnak (ettől függetlenül javítani kell az egyetemek viszonyát a tradicionális egyetemi sportegyesületekkel). Az egyetemi-főiskolai sportban is szükségesek sportági támogatási kiemelések, de ezek nem lehetnek teljesen azonosak az általános élsportéval. Javaslatom a felsőoktatási kiemelésre: evezés, kosárlabda, futsal, *síelés*.

Fel kell ismerni, hogy bizonyos mértékben más a *testnevelőtanárképzés* és más a *sportszakember-képzés* (bár persze szükségképp erős átfedések vannak). A testnevelő tanár *pedagógus*, lehetőleg legyen másik szakterülete is (pl. biológia). A második szakra való képzés alapvetően „bölcészkar” feladat. A vidéki egyetemeken és főiskolákon a testnevelőtanár-képzés – helyesen – általában kétszakos. A sportszakembernek viszont részben mélyrehatóbban ismernie kell a sportágak gyakorlatát, részben sporttudományi alapképzést is kapnia kell. A sporttudománynak a kifejezetten sportból származó alapmagva kevés (pl. edzéselmélet, sportági ismeretek). Ugyanakkor számos más tudományág specializálódott részéből áll – sportegészségügy, sportpszichológia, sportközgazdaságtan, szervezés- és vezetéstudomány, marketing, sportjog. Budapesten a központi intézmény, a Testnevelési Főiskola egyetemi karrá változtatása és a Semmelweis Orvostudományi Egyetembe való beolvasztása, a bolognai osztott rendszer bevezetésével együtt szerintem *nem járt sikerrel*. A magyar felsőoktatás régi problémája ugyanis, hogy a kultúra terén nincs megfelelő intézménye. A sporttól a színművészetten és a zeneművészetten át a képző- vagy balettművészetig kényszermegoldások dominálnak. Ezért szerintem létre kell hozni a *főiskolai rangú akadémiákat* – nemcsak a testkultúra területén (miért kell például egy világhírű balettművésznek PhD-t írnia ahhoz, hogy a táncművészeti főiskola vezetője lehessen?). A „TF” tehát ismét önállósodjon és váljon olyan központi testnevelési és sportakadémiává, amelyre a főiskolai szabályokat *megfelelően* alkalmazni kell.

7. A média felerősítette a sportban az eleve benne rejtőző *sikerorientáltságot* és a *teljesítménykövetelményt*. Már rég nem érvényes – szerintem sajnós – a coubertini mondás, hogy a részvétel a fontos, nem a győzelem. Az óriási jövedelmek megszerzésének lázában *háttérbe szorul a fair play*, rengeteg a manipuláció a siker érdekében. A média is csúcsteljesítményeket vár el, az emberi teljesítőképességet meghaladó világcsúcsokat, ehhez viszont teljesítményfokozó szerek, módszerek kellene. Szupersportesemények egész sorát kell produkálni *rendszeresen*, mégpedig nemzetközi méretekben, a televízió jóvoltából majdnem mindegy, hogy az hol van, Rómában, New Yorkban vagy Sydneyben. A sportesemények túlzott sűrűsége, rendszeressége új típusú hátrányokkal is jár, lerövidíti a sportolók regenerációs idejét, káros lehet az egészségre, már utánpótlás-versenyzőknél is kialakítja a teljesítménykényszert stb. A nemzetek is vetélkednek: a folyamatban lévő világgazdasági és világpolitikai átrendeződés jól látszik az olimpiákon is. Peking és London például világossá tette, hogy Kína ott van az USA mellett, Dél-Korea benne van első hatban, de hát még Európát sem kell leírni, 2012-ben megrázta magát a rendező öreg brit oroslán is, ott vannak a németek, olaszok, franciák, no meg mi is az első 10-15-ben. A nem olimpiai sportágak világgjátékainak jelentősége is egyre nő, mind magasabb színvonalú a paralimpia, ma már nem két-három csapat indul a siketolimpián vízilabdában. 2011-ben Shenzhenben a kínaiak olimpiai színvonalú Universiadét rendeztek – sok sportágban csúcslétesítményekkel.

A sportrendezvények egy része politikai eseménnyé is válik, pozitív és negatív hatásokkal egyaránt. Ez utóbbira kirívó példa a sporthuliganizmus, mint a garázdaság tipikus megnyilvánulása, egyben szélsőséges politikai mozgalmak megjelenésének, avagy a rasszizmus televíziós terjesztésének eszközeként. A sport népszerűsége, erős televíziós

megjelenése szinte vonzza a radikális szélsőséges politikai mozgalmakat, a sporteseményeken rendszeresen megjelennek politikai jelszavak, a rasszizmus is állandósultan felbukkan. Az intézményes sporthuliganizmus megelőzése jogállami eszközökkel igen nehéz, a rendbontások pedig elriasztják a családokat a sporteseményektől. A nemzetközi sportszövetségek – elsősorban a labdarúgásban – a *kollektív bűnösség* vitatható elvét alkalmazva kísérlik meg felvenni a harcot a káros megnyilvánulásokkal szemben (óriási pénzbüntetések, zárt kapus mérkőzések), egyelőre meglehetősen kevés sikerrel.

Érdekesen ellentmondásos tendencia, hogy míg a labdarúgásban (egyébként a többi látvány-csapatsportágban is) az élcsapatok egyre inkább nemzetközivé válnak (az angol élcsapatokban például alig van angol játékos), a nemzeti válogatottak mérkőzésein addig a legvadabb nemzeti gyűlölködéssel találkozhatunk (utcai harcok stb.), a szurkolótáborokat intézményesen el kell egymástól választani. Ennek éppen az ellenkezőjét lehet észlelni azonban a jégkorong-világ bajnokságokon, ahol együtt ül a svéd, a finn, az orosz vagy a kanadai, egymással söröznek, szeretgetik egymást. Míg a labdarúgás sokszor háború – jelentős mértékben ugyanazzal a közönséggel –, a jégkorong békefesztivál. Vannak irracionális dolgok a világon.

Továbbá alkalmazkodnunk kell ahhoz a képmutató helyzethez is, hogy

a) *csupán az doppingol, aki lebukik* (a többiről húsz év után a fejlettebb módszerek mutatják majd csak ki a korábbi doppingolást);

b) kevés a bizonyítható doppingeset, és ezért sok a doppingvétség (az eljárási szabályok megsértése).

Az egyedi sportolói doppingolás szélső kivétellé válik, általában sportszakemberi team doppingoltatja a sportolót, tehát az állami sportvezetésnek elsősorban ezt kell megfékeznie. A közvélemény egy része már eleve vélelmezi a doppingot, ez pedig aláássa a sportteljesítmények hitelességét, különösen amióta utólagosan, fejlett módszerekkel kimutatják a tíz év előtti doppingolást is.

Folytatva az előnyök melletti hátrányok hosszú sorát, a valamikori „békés” baráti bundából (pl. vívásban a találatleadás-cserék) súlyos – anyagi haszonszerzést célzó – csalássorozatok lettek. Nemzetközi bűnszövetkezetekben manipulálják az eredményeket, intézményessé válik a fogadási csalás, amelynek bizonyítása igen nehéz. Márpedig a csalást – amely nemzetközi keretekben, internet segítségével folyik – bizonyítani kell. A nemzeti jogalkalmazó így sokszor szinte megoldhatatlan feladat elé kerül, a gyanúsítottak tagadnak, az eljárások hosszú éveig tartanak, a közvélemény egy része pedig a meggyanúsított sportolókkal rokonszenvezik.

A következtetés pedig az, hogy az állami és a civil sportirányításnak számolnia kell e negatív jelenségekkel, fel kell ezekre készülnie és korlátozásukra a szükséges/lehetséges intézkedéseket a sportszövetségekkel közösen meg kell tennie. Ennek egységes stratégiáját, sajnos, a magyar sportban még nem alakítottuk ki, egyes elemei léteznek csak.

A megváltozott körülmények között tehát szükségszerű, hogy az állam sportjogszabályokkal egészítse ki a sportönszabályozást, így fellépnie a doppingolással, illetve a sporthuliganizmussal, a sportolókkal (főleg a kiskorú sportolókkal) való manipulációkkal szemben (pl. a játékosügynöki tevékenység szabályozásával). De állami feladat a sportszövetségek *monopolhelyzetével való visszaélések korigálása* is. Állami feladat az egyre nagyobb érdekérvényesítő képességgel rendelkező nemzetközi szövetségek önkényeskedéseivel szembeni védelem is – erre a magukat a nemzetközi szövetségeknek

alávető nemzeti sportszövetségek képtelenek. Ahol a nemzetközi szövetség szabályozása ellentétes a nemzeti joggal, ott – ha kell állami bírósági úton – ki kell kényszeríteni a nemzeti állami jog érvényesülését. Nem véletlen ezért, hogy az utóbbi húsz évben egész Európában szaporodtak a sporttörvények.

8. A globalizáció felerősítette a sport egyre erősebb *nemzetközivé* válását. Szaporodnak a több nemzet képviselőivel felerősített bajnokságok (az osztrák EBEL úgy osztrák első osztályú jégkorongbajnokság, hogy abban magyar, horvát, szlovén és cseh csapatok indulnak; a magyar MOL Liga úgy magyar bajnokság, hogy a rájátszásban egy romániai és egy szlovák csapat is játszik). Megjelent a bajnokok ligája, a megannyi Grand Prix verseny. A látványsportágakban a csapatokban is egyre több országból származó játékosok játszanak, az edzők közt is egyre több a külföldi. Ebben a helyzetben a sportirányításban – a nemzetközi szabályok betartásával természetesen – *védeni kell a nemzeti érdekeket*, különös tekintettel a fiatal sportolókra. Például a dicséretes módon szaporodó labdarúgó-akadémiák akkor lehetnek eredményesek, ha az MLSZ a 2014–2015-ös bajnokságtól bevezetné, hogy magyar bajnoki és kupameccseken egyszerre legalább hat magyar állampolgár sportolónak a pályán kell lennie. Ez szerintem nem sértené az uniós előírásokat, a munkaerő szabad áramlását, a klubok annyi külföldit szerződtetnének, amennyit akarnak és a nemzetközi mérkőzésekre e korlátozás nem vonatkozna. Egyébként is a magyar labdarúgó-bajnokságban játszó külföldiek zöme nem uniós országbeli – brazil, afrikai, nem uniós balkáni ország állampolgára.

9. Különösen fontos a sportban való állami szerepvállalás helyes megítélése a *szocializmusból jövő újra polgárivá váló országokban*. A szocializmusbeli állami sport helyett *államilag szabályozott autonóm civil sportra* van szükség, amelynek finanszírozása *négy pillérre* épül: háztartások (lakosság) + üzleti szféra + sport-önfinanszírozás + állam. A szocializmusbeli múlt még mindig velünk él – a sportvezetők jó része még mindig az állami pénzek *kikunyerálásában*, avagy az ötévenként szokásos – meglehetően erkölcstelen – adósságelengedés kilobbizásában látja fő feladatát. Túl nagyok a működési költségek és az élsportban erős a minél nagyobb személyi jövedelmek elérésére való törekvés is. Gyenge a sporton belüli együttműködési készség, túlzottak az érdekkonfliktusok. Mindez abból is fakad, hogy a rendszerváltás folytán a magyar sportot is hatalmas *tranzitációs veszteség* érte – a privatizáció során eltűntek a vállalati-szövetkezeti sportlétesítmények-sportállások. (Ezt az ellenfolyamat, az ún. gazdagok sportjának kialakulásával – tenispályák, golfpályák, lovaspályák – csak kismértékben tudta ellensúlyozni.)

A múltnak nagy szerepe van abban, hogy a magyar sportra is áll a moldovai „tékozló koldus” effektus: nagy általános lerohadás párosul mellékes dzsentroid pazarlással (pl. luxus edzőtáborok). Ugyancsak a múltból (pl. csempészeti monopólium) származik, hogy a sportban talán a legkiterjedtebb társadalmi életünkben a *szürkegazdaság*, a szabályok kijátszása különböző trükkökkel, állandósult vágy tapasztalható az adókikerülésre (fiktív számlák), vagy az illegális jövedelemszerzésre. A szürkegazdaság tehát sokszor feketére vált át. Jó példa erre az internetes *sportfogadással való visszaélés* – a valamikori piti bunda átcsapása tömeges fogadási csalásba. Itt se áltassuk magunkat a most folyó büntetőeljárások kapcsán – nemcsak több évvel ezelőtt és volt zömmel másodosztályú labdarúgók csináltak ilyet. Nagy valószínűséggel ma is van fogadási csalás (jóval magasabb szinten is). A bunda, illetve fogadási csalás általános vélelmezése a közvéleményben *életveszélyes* a sportra nézve, elriasztja az embereket a sporteseményektől, hihetetlen morális veszteségeket okoz. Ezért nemcsak alibi fellépésre van szükség vele szemben – a hivatásos sportolók licencébe be kellene építeni azt a kötelezettségvállalást, hogy sportágában sem közvetlenül, sem közvetve (pl. hozzátartozók útján) nem vesz részt sportfogadásban, a tilalom megszegése pedig licencvesztéssel jár.

A következő időszakban ezért alapvető feladat kell legyen Magyarországon – és ez is csak állami-sportszövetségi közös feladat lehet – *a rendteremtés, a szürkegazdaság csökkentése, a jogkövető magatartás kikövetelése* (ebben a labdarúgásban volt – felülről lefelé, mintegy az NB III. határáig – előrelépés). Nem lehetnek illúzióink: a sokszor feketegazdaságba is átcsapó szürkegazdaság csak fokozatosan *csökkenthető*, de nem szüntethető meg, ugyanakkor folyamatosan küzdeni kell ellene.

10. 2000 környékén Magyarország még az élen járt a sporttörvénykezésben. Sajnos, a sport jogi szabályozása időközben igen gyenge színvonalúvá vált. Aligha helyénvaló, hogy a 2004-es *sporttörvényt* 2010 nyara óta kéthavonként összevissza módosítgatják – sokszor egészen másról szóló törvényekben. Az sem volt helyes, hogy ha teljesen megváltoztatjuk a sportirányítás rendszerét (mint 2011-ben), úgy nem új sporttörvény készül, hanem szinte minden szakaszát összevissza átírták a réginek, amely így 2012-re áttekinthetetlen *jogszabálysörnyé* vált. A sporttörvény végrehajtási rendeleteinek átdolgozása viszont sokszor késett (egy része még most is késik), és hiányzik az olyan „genynyes” területek egyértelmű jogi szabályozása, mint a *játékosügynöki tevékenység*.

Szükség lenne ezért arra, hogy 2015 elején fogadjon el a parlament egy nem túlszabályozott, nem bürokratikus új sporttörvényt, amely végrehajtási rendeleteivel együtt egyszerre lép hatályba.

III. A sportirányítás és sportfinanszírozás új rendszeréről

1. 2012 előtt a magyar sportirányítás rendkívül *szétagolt* volt. Az állami sportirányítás rendszere (sporthivatal, önálló minisztérium, más minisztériumba való betagolás, minisztériumok közötti áthelyezés) állandóan változott, a sport félcivil irányító szervezete pedig szétagródott (öt köztestület + három, majd kettő közalapítvány), emellett tekintélyes sport-érdekképviseletek (pl. sportegyesületek szövetsége) is elláttak sporttámogatási-finanszírozási funkciót. Ezeket a kormányzati koordinációra létrehozott Nemzeti Sporttanáccsal szinte lehetetlen volt összefogni. Emellett rengeteg volt a hatásköri tisztázatlanság, átfedés is, ezáltal viszont lassúvá, bürokratikusá, *többletcsőssé és többletűvé* vált a sportfinanszírozás is.

Ezen 2012-től – helyesen – változtatott a kormányzat. Az angolszász rendszerhez hasonlító kormányzati szisztémához igazodva működik az Emberi Erőforrások Minisztériumában a *sportállamtitkárság* (emellett a Miniszterelnökségen is működik megfigyelő-tanácsadó jelleggel „sportrészleg”). A sport állami irányítása egy minisztériumban van az oktatással, a kultúrával, az egészségüggyel és a szociálpolitikával, azaz a sport négy alapvető háttérterületével. *Ez elvileg sokkal komplexebb állami sportirányítást tenne lehetővé*. Sportközalapítvány nincs, ugyanakkor az állami nagy sportberuházásokat külön kormánybiztosok irányítják.

A 2011 végi sporttörvény-módosítás (Kovács Tamás Olimpiai Szövetség ötletét kicsit megvariálva, nemzetközileg az *olasz* példát követve, Schmitt Pál érdekérvényesítési képességét kihasználva) a tényleges sportirányítást lényegében a *félállami-félcivil köztestületként működő Magyar Olimpiai Bizottságra* ruházta át, jóval túlnyúlva az olimpiai sportágakon, gyakorlatilag a teljes magyar sportot összefogva. Ez az egységesítés, amely elvileg lehetővé tenné az egycsatornás és sokkal gyorsabb állami finanszírozást, szerintem önmagában *helyes, de eltúlzottan és nagyon alacsony szintű szabályozással vezették be*,

ezért igen nehézkesen működik. A fő problémák:

a) A MOB tradicionálisan a magyar olimpiai élsport szerve, szemléletmódjából például a szabadidősport teljesen hiányzott. Most a MOB öt tagozatból áll: olimpiai sportágak, nem olimpiai sportágak, szabadidősport, fogyatékkal élők sportja, diák- és főiskolai sport, ugyanakkor a MOB közgyűlésén az öt tagozat között nincs tényleges egyenlőség. Az elnök, Borkai Zsolt szerint a MOB a sport parlamentje, hadd tegyem hozzá: olyan parlament azonban, amelyben az olimpiai „sportfrakció” *abszolút többségben* van. Ez azért helytelen, mert – mint erről már volt szó – a jövőben a sportkötségvetésen belül fokozatosan a szabadidősportot, diáksportot, illetve a nem olimpiai sportágak finanszírozását kellene erősíteni (nyilván az olimpiai sportágak viszonylagos rovására);

b) Egy mintegy kétszázötven fős közgyűlés szükségképp nehezen működőképes, az elnökség pedig zömmel ún. társadalmi tagokból áll, továbbá az olimpiai sport szintén dominál benne (most a vívókhoz felzárkóztak a tornászok). Ebben a helyzetben az operatív vezetés szükségképp átcsúszik az apparátushoz;

c) A MOB főtitkár vezette apparátusa ennyire széles körű feladat ellátására nyilván nem alkalmas, főleg megfelelő *gazdasági apparátusa* nincs. Eddig erre nem is volt szükség, most azonban már igen, és ezek háttérintézményekhez való kitelepítése aligha helyes megoldás. Az apparátus átépítése a 2012-es londoni olimpia miatt elmaradt, kérdés, hogy mikor kívánják végrehajtani. Egyelőre az öt tagozat közül négy lényegében saját – korábbi szervezetéből merített – erejéből működik, a MOB-apparátus új vezetői pedig (Szabó Bence és Fábrián László) szintén olimpiai bajnokok, klasszikus olimpiai sportágak képviselői;

d) A sporttörvény technikailag igen *primitíven* szabályozta az átalakított MOB létrejöttét, szervezeti felépítését és működési módját. A MOB új felépítésének kialakítása, az új alapszabály elfogadása nem volt törvényes, az új alapszabály tartalma pedig szerintem tele van jogszabálysértéssel. Az elfogadás alaki szabálytalanságát időközben nem jogerős bírói ítélet is megállapította, de az alapszabály tartalma is – számos helyen – törvényességi szempontból erősen kifogásolható;

e) A MOB új feladataiból adódóan a sportállamtitkárság 2010-ben meghatározott hatáskörét át kellett volna alakítani. Ez lényegében elmaradt, pedig a sportállamtitkárság eddigi feladatköre a MOB feladatainak a megnövekedése okán jelentősen kiürült. A szabályozás fogyatékoságai miatt a sportállamtitkárság szerepvállalásában a döntő tényező az államtitkár személye – Simicskó István jóval aktívabb, mint Czene Attila. Szerintem az új helyzetben az államtitkárság alapvető feladata az ellenőrzés lenne, *egy ütőképes sportkormányzati információs és monitoring rendszer* felállítása és hatékony működtetése. (Becslések szerint most is az állami támogatás mintegy 10-15 százaléka folyik el különböző csatornákon.)

2. Véleményem szerint a német mintához közelítő Nemzeti Sportszövetség, amelynek az Olimpiai Bizottság csak egyik tagja (bár esetleg elnöke egyben a Sportszövetség elnöke is), vagy egy két köztestületből álló megoldás helyesebb lett volna. Ez utóbbiban a MOB és a Magyar Paralimpiai Bizottság az egyik, a Nemzeti Sportszövetség (a jelenlegi négy nem olimpiai MOB-tagozat együtt) a másik köztestület. Ez utóbbi esetben nem lenne túl nagy és áttekinthetetlen a MOB, emellett a Nemzeti Sportszövetség

a) az egyes országos szabadidősport-szövetségek;

b) a diák- és felsőoktatási sportszövetségek;

c) a nem olimpiai sportágak egyes sportszövetségei (de csak a tényleges sportszövetségek!), valamint az egyes sérülés-specifikus fogyatékos sportszövetségek *közvetlen* szövetségeként lenne köztestület, tehát közgyűlését az egyes sportszövetségek küldöttei képeznék. Ez esetben kiestek volna a közbeékelődött ernyőszervezetek, amelyek viszont most lényegében beépültek a MOB-ba.

A MOB szétválasztása 2012-ben még könnyen megoldható lett volna, hiszen a tényleges integráció irányában szinte semmi sem történt. Ugyanakkor ez feltehetően – már presztízszokokból is – politikailag most már aligha lehetséges. Ezért sürgősen intézkedni kellene *az integráció tényleges végrehajtása, a MOB apparátusának átalakítása és a sportállamtitkárság új feladatokra való alkalmassá tétele érdekében*. A központi nemzeti utánpótlásképző intézmény irányítása – ilyen felállás mellett – köztestületi feladat, de ennek a szervezetnek a paralimpiai és a nem olimpiai sportágak utánpótlásképzésével is foglalkoznia kellene.

Lényeges változás lenne viszont az, hogy a Magyar Olimpiai Bizottságot költségvetési szempontból a Magyar Tudományos Akadémiához hasonló helyzetbe hozzuk – tehát a MOB *képezzen a központi költségvetésben önálló fejezetet*. A kormány pedig a sportállamtitkárságon keresztül ellenőrizze a parlament által megállapított sportpolitikai és sportfinanszírozási feladatok MOB általi rendeltetésszerű végrehajtását. Az alapvető arányokat a sport öt alapvető (a MOB-on belüli tagozatot képező) területe között magában a központi költségvetésben kellene megállapítani, a tagozatokat pedig a Polgári Törvénykönyv alapján a MOB-on belül ún. származtatott jogi személyekké kellene nyilvánítani.

A sportköltségvetésen belül tehát az Országgyűlés állapítson meg arányokat, a konkrét további elosztás pedig a MOB-on keresztül történjék. A már elmondottak szerint fokozatosan meg kell változtatni az eddigi belső arányokat *a) a tág értelemben vett szabadidősport és b) a nem olimpiai sportágak javára*. Ezt szerintem – a jelenlegi összetételre tekintettel – nem lehet a MOB közgyűlésére bízni. A sportköltségvetésen belül pedig legyenek *normatív előírások* az elmondottak szerint, nevezetesen hogy a felsőoktatási intézmények, illetve hogy a területi – települési önkormányzatok költségvetésükből hány százalékot kötelesek sportra fordítani. A sportköltségvetés emellett tartalmazzon az eddig elmondottaknak megfelelően ún. *pénzalapokat*, például a tanórán kívüli iskolai sport, a munkahelyi sport, avagy a cigánygyerekek sportjának támogatására.

Általános jelleggel kimondandó, hogy a korábbinál jóval nagyobb állami sporttámogatásnak elsődlegesen *a nemzeti vagyoni tárgyasult gyarapodását kell szolgálnia*, nem pedig adminisztratív vízfejek kialakítását, indokolatlan személyi jövedelemszerzést. Ha a sport üzleti vállalkozás és van eredmény, nyilvánvaló, hogy a sportmenedzseri, edzői, sportolói jövedelmeknek is meg kell haladnia az átlagost, de ennek biztosítása nem állami feladat, ezt magának a sportnak kell kitermelnie. Az, hogy az állam megbecsüli – jutalommal, jelentős életjáradékkal – az olimpiai érmeseket, világbajnokokat, illetve edzőket, helyes, de a *túlzásoktól* itt is tartózkodni kellene, mert ez társadalmi visszatetszést kelt. Peking után a paralimpiai érmesek és helyezettek összesen többet kaptak, mint amennyit az egész paralimpiai csapat négyéves felkészülésére költöttek, és az a sanda gyanúm, hogy London után most is ez történt. Nem arányos, hogy egy olimpiai hatodik helyezett többet kap, mint egy Kossuth-díjjal kitüntetett művész vagy Széchenyi-díjas tudós. Nem helyes, ha a volt élsportolók olimpiai járadékának összege magasabb egy évben, mint amit a diáksportra összességében költünk.

3. A sportköltségvetés ösztönözzön az üzleti világ, illetve a háztartások sportfinanszírozásban

való erősebb részvételére. Ennek elősegítésére még néhány évig fenn kell tartani a látványcsapatportágak utánpótlásának *társasági adókedvezményét* (TAO), de ezt *ideiglenesnek* kell tekinteni, *le kell faragni túlzásait* és nem szabad megengedni deformálódását, amelyre pedig a sport világából erős törekvések tapasztalhatók.

A TAO-nál eredetileg csak a labdarúgásról volt szó, ezt politikai lobbierők kiegészítették még négy csapatsportággal (a röplabda kellő politikai támogatás hiányában szakmai szempontból érthetetlenül kimaradt). Mivel be akarták tenni e rendszerbe a profi sport támogatását, a törvény hatálybalépése 2010 nyaráról 2011 őszére húzódott – a törvény ugyanis az Unió jóváhagyására szorult, az Unió versenypolitikája pedig kizárja az üzleti sport adókedvezményekkel való állami támogatását, az állami szubvenciót tehát az utánpótlásra korlátozza. A TAO végre 2011 végén beindult, de túlzott mértékű forrásokkal, így az igényelt támogatás jelentős részét *fel sem tudták a sportszervezetek használni*. A megszerzett támogatás mértéke még így is túlzottnak bizonyult, így a TAO-ból – saját vitatható számításaim szerint – 2012-ben ténylegesen összesen kb. több mint kétmilliárd a jégkorongba, több mint hárommilliárd a vízilabdába, több mint négy milliárd a kosárlabdába, hét és félmilliárd a kézilabdába, és több mint harmincmilliárd a labdarúgásba került. Ilyen összegek pedig célszerűen nehezen elkölthetők, így azonnal megjelent a pazarló felhasználás, illetve a szabályozás kijátszása és a támogatás egy részének burkolt átirányítása az utánpótlás-nevelésből a felnőtt profi sportba (pl. ugrásszerűen megnövekedett a profi csapatban még játszó idősebb sportolók utánpótlásedzőként való szerepeltetése – minimálbérhez közelítő játékos bér a felnőtt csapatnál és sztárgázi utánpótlásedzőként a TAO-ból).

A TAO-nak *kettős célja* van, ezt nem szabadna elfelejteni. Részből, hogy betömje az utánpótlás-nevelés elhanyagolása miatti korábbi lyukakat, korszerű sportlétesítményekhez, sportszerekhez juttassa a gyermek- és ifjúsági sportolókat, illetve hogy megélhetést biztosító jövedelmet nyújtson az utánpótlással foglalkozó sportszakembereknek. De legalább annyira az a célja, hogy az üzleti világot beszoktassa a látványsportágak finanszírozásába, hogy bizonyos idő után az állam innen kivonulhasson. Szerintem nem volt helyes a TAO-t még külön adókedvezménnyel is támogatni, mert ez leszoktat a szponzorálásra (így egyetérték az adókedvezmény fokozatos csökkentésével). A TAO pedig nem végleges, hanem *ideiglenes intézmény* – így szól az uniós megállapodásunk is (2017-ig engedélyezték).

A TAO-t emellett *nem szabad szakmai kiemelésnek tekinteni*. A nagy tömeg- és médiaérdeklődésre számító látványsportágak üzleti célból való, különleges támogatási formáját jelenti, és nem azt, hogy fontosabb, mondjuk a kézilabda a három ún. alapsportágnál, az atlétikánál, úszásnál, vagy a tornánál.

Ezért

a) a fel nem használt TAO-nak *vissza kell kerülnie* az állami költségvetésbe, másra nem használható. (Hogy azután az állam mit tesz a visszaszerzett adóval, az a kormány döntésén múlik, nyilván sportcélokra is felhasználható);

b) nagyon szigorú monitoring rendszert kell működtetni és az illegális felhasználást ténylegesen is szankcionálni kell (elvonás, bírságolás, jövőre nézve a rendszerből kizárás);

c) a látványsportágak körét *nem szabad kiegészíteni* eredményes, egyéni olimpiai sportágakkal, már csak azért sem, mert ez ellentétes lenne az uniós megállapodással.

Félreértés ne essék, egyetérték azzal, hogy a központi sportköltségvetésből az eredményes olimpiai szereplés szempontjából fontos egyéni nem látványsportágak *többlettámogatásban*

részesüljenek, de

a) ez nem történhet TAO-ból;

b) nemcsak az eddigi olimpiai eredményességben kellene gondolkodni, hanem a *kiemelésnél más szempontokat* is figyelembe kell venni,

c) mindenkit nem lehet kiemelni, mert akkor a kiemelés nem kiemelés.

4. Nem kell szégyellni, hogy nekünk a nagy gazdasági erővel, illetve tömegekkel rendelkező országokkal szemben alapvetően nem a látványsportokban van esélyünk nemzetközileg jelentős eredmény elérésére, hanem olyan sportágakban, mint mondjuk a vívás, a kajak-kenu vagy a birkózás. Emellett a nemzetközi szövetségek igen nagy súlyt helyeznek a női élsport támogatására, ebben is volna keresnivalónk. De például a magasan legnépszerűbb sportágban, a labdarúgásban hosszabb távon is irreális a nemzetközi élvonalba kerülés, egy újabb aranycsapat kialakítása, lényegében az európai középmezőnyben kellene előrébb kerülünk.

Kiemelt költségvetési támogatást kell biztosítani szerintem a kajak-kenuknak, az úszásnak, az atlétikának, a tornának, a vívásnak, továbbá együttesen a birkózásnak és a cselgáncsnak (megosztva). Az öttusa és az ökölvívás kiemelése szerintem nem indokolt, az első egy visszafejlődő sportág, a másodikban ma már a profi bokszt dominál. Fel kellene azonban venni a körbe a téli sportok közül a korcsolyázást (ez megtörtént), a technikai sportok közül pedig a kerékpározást (utólagosan ez is megtörtént), a nem olimpiai sportágak közül pedig együttesen a küzdősportokat (karate stb. – saját döntésük szerinti megosztásban). Ez összesen kilenc kiemelés (a kilencből kettő együttes), a kerékpározáson belül pedig vannak olimpiai és nem olimpiai sportágak. Ehhez jönne a hat TAO-s sportág – a jelenlegi öt a röplabdával kiegészítve. Míg a kilenc javasolt költségvetési „kiemelés” a teljes sportágra vonatkozik, tehát az élversenyzőkre is, addig a TAO-s „kiemelés” kizárólag az utánpótlásra és a sportlétesítményekre.

Említettük: a prioritás akkor prioritás, ha kevés van belőle. Különböző lobbierdekek hatására már most tizenhat körül jár az ún. kiemelt sportágak száma (és mind olimpiai sportág) és ehhez jön még az öt TAO-s. Ez nyilván túlzás, és ahogy látom, lassan a tizenhatból is tizenhét-tizennyolc lesz.

Emellett egyes sportágak „*állami oldalát*” meghatározott szervezetekhez lehetne kötni, így például a repülő- és ejtőernyőssportot a honvédelemhez, a sportlövészetet a rendőrséghez. A fegyveres testületek jelentős szerepet kaphatnak a küzdősportok különböző ágában is. A vízi sportágak bizonyos mértékben kapcsolhatók a vízügyi feladatokhoz, a lóspportok a mezőgazdasághoz. Több sportágnak lehet környezetvédelmi szerepe. Számos honvédelmi-rendészeti ingatlant, illetve létesítményt lehetne részlegesen a sportra is felhasználni – ma jelentős részük üres, állaguk romlik. Mi gátol meg bennünket egy polgári társadalomba beilleszthető MHSZ-szerűség létrehozásában? A magyar sportvilág még mindig nem fogadta be a *Forma-1-et*, amely valóban nem magyar sportesemény, de idegenforgalmi okokból és az országimázs szempontjából alapvető fontosságú. Ugyanakkor a Hungaroringet a *magyar autó- és motorsport* központi bázisává kell tenni – ez a folyamat már elindult.

Megemlítendő, hogy a *labdarúgás – informálisan – kilóg a MOB rendszeréből*, amely aligha helyes. Nem lehet külön magyar sport és magyar labdarúgás. A labdarúgás a legnépszerűbb sportág Magyarországon – valamikor az egész magyar sportot felemelte, de az utóbbi harminc év szakmai-gazdasági-erkölcsi mélyrepülése az egész magyar sportot károsította. Most

megkezdődött a magyar labdarúgás szervezetének reorganizációja, utánpótlásának újracsapása, és ebből az egész magyar sportnak profitálnia kell. A labdarúgás olimpiai sportág (bár talán az egyetlen olyan, ahol nem a legjobb profik szerepelnek a játékokon), és ezért nagyobb súlyt is kellene kapnia az olimpiai mozgásban.

Ismétlem: meg kell akadályozni, hogy a sport megnövekedett állami támogatása feneketlen zsákba ömöljön, elfolyjon, mint eddig sokszor (l. a beléptető rendszer történetét a 2000-es évek elején). Ezért az állami támogatásoknál előnyben kell részesíteni az *adminisztratív költségeket-személyi kiadásokat csökkentő sportszövetségeket-sportegyesületeket*, illetve el kell vonni a támogatást (részben vagy egészben) azoktól, akik pazarolnak, azoktól, akik az állami forrásokat személyes, illetve csoport- vagy magáncélokra használják fel. Sportgazdasági kutatások feltárták, hogy míg Nyugat-Európában a sportszövetségi-sportegyesületi költségvetés legfeljebb 5 százalékát képezi az adminisztratív működés költsége, ez nálunk 15 százalék körül mozog. Ez helytelen. A szerzett jogok csorbításának szándéka nélkül megismételném: irreális, ha egy állam többet költ volt élsportolók, edzők járadékára, mint a teljes diáksportra.

Mindehhez *szemléletváltás* kell a sportvezetésben. Erkölcsi alapok nélkül nincs közbizalom. Tudomásul kell venni, hogy a sikeres élsporthoz bizonyos fokú vagányság, csibészség elengedhetetlen, ez azonban *nem csaphat át tisztességtelenségbe, illetve kriminalitásba*.

Az egyedi állami sporttámogatások főszabályként ne bürokratikus, de nyilvános és átlátható pályázati rendszeren alapuljanak. A központi állami támogatások alapvetően a sportszövetségekre, az önkormányzati támogatások elsősorban a településen/területen tevékenykedő sportegyesületekre irányuljanak. Általában az állami támogatáshoz differenciált mértékű önerő, önrész biztosítása is kapcsolódjon (lehetőség szerint nem hitelből). A *támogatási szerződések* tartalmát – az új Polgári Törvénykönyvhöz igazodóan – át kell dolgozni és a rendellenes felhasználást megelőző biztosítékokkal, illetve a szerződésszegést keményen büntető szankciókkal (pl. kötbér) kell ellátni. A szerződések betartását *átfogó információs és ellenőrzési rendszer garانتálja – ezt sürgősen ki kell építeni*. Ezt különösen azért kell hangsúlyozni, mert a sportvezetők jelentős része szerint az állammal kötött szerződések megszegése normális dolog, bocsánatos bűn („úgysem mernek minket megszüntetni”, az adósságokat ugyanis elengedik előbb-utóbb). Az eddigi gyakorlatban két alapvető finanszírozási probléma volt, nevezetesen az év eleji finanszírozás lassúsága („áprilisig nincs pénz”) és a több éves hosszú távú fejlesztések nehézségei az éves költségvetés-készítés miatt. Ezeket a gyakorlati problémákat végre teljes értékűen meg kellene oldani.

5. Hiányzik a területi/települési sportközigazgatás elvi szempontból történő átgondolása. Pedig erre a járási közigazgatás kiépítése, az önkormányzati és a közigazgatási feladatok egymástól való elválasztása miatt feltétlenül sort kell keríteni. Ezzel végképp nem foglalkozhat a MOB – nyilván sportállamtitkársági feladat az új közigazgatási megoldáshoz való alkalmazkodás végrehajtása. Azt is megjegyezném – ezzel eddig alig foglalkoztunk –, hogy az Unió az önkormányzati sporttámogatásokat ugyan nem tiltja a profi sportban, de korlátozza. Ezt a korlátozást pedig több látványsportágban a nagyobb városi önkormányzatok erősen túllépi.

6. Az elkülönült sport + üzlet formulát sportüzletté kell változtatni. A sporttal foglalkozó gazdasági társaságok váljanak valódi gazdasági vállalkozásokká, az tudniillik nem vállalkozás, amit eleve veszteségre terveznek, aminél a tulajdonosoknak minden évben újabb és újabb pótbefizetéseket kell eszközölniük, mert eleve tudják, hogy hiány lesz és remény sincs a nyereséges működésre. Ezt azonban a tulajdonosok különböző politikai-gazdasági előnyök fejében vállalják („szívességi sportvállalkozás”). Ez súlyos torzulás. Sportba való befektetésekkel, sportszponzorálással ne lehessen más területeken, politikai alapon gazdasági

előnyökhöz jutni.

A megnövekedett állami támogatásba bele kell férnie a *nemzeti multifunkcionális stadion* budapesti létrehozásának. De: a jelenlegi Puskás stadiont is félig megtartó (atlétikai stadion) nemzeti labdarúgó arénával, illetve a mellette lévő sportcsarnokok felújításával, továbbá a debreceni stadionnal és a Fradi-pálya újjáépítésével eljutottunk az állami teherbíró képesség határáig – ez összesen jóval több lesz százmilliárdnál. Nem lehet minden faluban, kisvárosban „repi” sportlétesítményt létrehozni állami pénzen. Az önkormányzat a saját pénzén építsen, az üzleti szféra beruházzon, de központi állami pénzen több stadiont építeni nem lehetséges (az iskolai, illetve felsőoktatási sportlétesítmény más megítélés alá esik).

Ugyanakkor a budapesti romos stadionok hasznosítására is gondolni kellene. A magam részéről az FTC-pálya teljes lebontását, eltolását és újjáépítését is feleslegesnek tartottam (elég lett volna a jelenlegi pálya korszerűsítése), hiszen ott van még Budapesten a viszonylagosan jó állapotban lévő újpesti és kispesti stadion is. Ezen már túl vagyunk, de ilyen körülmények között szerintem a Vasas-, az MTK- és az Előre-pályát üzleti alapon értékesíteni kellene és a vételáron a Millenáris helyén korszerű *kerékpárstadiont* lehetne létrehozni. Ha Münchenben képes a Bayern és az 1860 felváltva, azonos pályán (Allianz Arena) játszani, akkor talán nálunk is lehetséges lenne ilyen megoldás. Egyébként a Vasas- és az MTK-meccseket – az FTC vendégjátéka kivételével – olyan kevesen látogatják, hogy bőségesen elférnének a felújított Elektromos- vagy a REAC-pályán, esetleg Óbudán a TTVE pályáján.

A jelenlegi tervek szerint 2020-ra lényegében a főváros szívében, a volt Népstadion körzetében meglenne minden: labdarúgó-stadion, atlétikai pálya, sportcsarnokok, pályakerékpár-aréna. Kérdés, hogy elbírja-e a magyar költségvetés, különösen akkor, ha az álmok álmodói a budapesti Universiade előkészítését végzik, sportkomplexumot hoznának létre a Tüskecsarnoknál, a Dagály környékén pedig szuper uszodakomplexum épülne a világbajnokságra. Ugyanakkor senki sem foglalkozik azzal a nyilvánvalóan sportellenes gyakorlattal, hogy a budapesti csarnok csak Papp László nevével jelzi állítólagos sportcsarnok jellegét, hiszen különböző okokból a sport alig tudja igénybe venni ezt a létesítményt.

* * *

A sport a jelenlegi kormányzati periódusban jelentős állami „ajándékhoz” jutott. *Nem szabadna ezt eltékozolni.* A többlettámogatást fel lehetne használni a sport strukturális átalakítására, a gyermek- és ifjúsági sport minőségi feljavítására, a sportegészségügy fejlesztésére és számos más, valóban a nemzeti vagyont, illetve az életminőséget (testkultúrát) javító intézkedésekre. Remélem, hogy ez így is lesz.

Tetszik

3 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Sárközy Tamás: Amit nem láttunk, de ma már látszik a sportban** Sárközy Tamás Amit nem láttunk, de ma már látszik a...
2. **Sárközy Tamás: Az újraértékelendő államszervezetünkről** Az állam szerepével kapcsolatos mindig is ciklikusan felerősödő vitát –...

3. **Sárközy Tamás: Egy év után** Sárközy Tamás Egy év után A kormányzás átalakításának tapasztalatairól...
4. **Sárközy Tamás: A kormányzás modernizálásáról** Sárközy Tamás A kormányzás modernizálásáról I. A kormányzás jellegének...
5. **Szetey Gábor és Sárközy Tamás a Fapados Szalonban: A közigazgatás fogyókúrája az egészségesebb életért** Szetey Gábor és Sárközy Tamás a Fapados Szalonban A...

Cimkék: **Sárközy Tamás**